

Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах

2025 р., № 101

Збірник наукових праць

Головний редактор:

Сущенко А. – доктор педагогічних наук, професор

Заступник головного редактора:

Сущенко Л. – доктор педагогічних наук, професор

Редакційна колегія:

Захаріна Є. – доктор педагогічних наук, професор;

Іваницький О. – доктор педагогічних наук, професор;

Кочарян А. – кандидат педагогічних наук, доцент;

Куліченко А. – доктор педагогічних наук, доцент;

Пагута М. – кандидат педагогічних наук, доцент;

Попадич О. – доктор педагогічних наук, доцент;

Сущенко Т. – доктор педагогічних наук, професор;

Даріуш В. Скальські – доктор педагогічних наук
(Республіка Польща).

Технічний редактор: М. Михальченко

Дизайнер обкладинки: А. Юдашкіна

Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. 101. 178 с.

виходить шість разів на рік

Сайт видання:

www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua

Засновник:

Класичний приватний університет

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа:

Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 1543 від 09.05.2024 року (ідентифікатор медіа – R30-04417)

Суб'єкт у сфері друкованих медіа: Класичний приватний університет (вул. Жуковського, буд. 70-6, м. Запоріжжя, 69002, kpuinform@gmail.com, тел. (061) 228-07-78)

Мови розповсюдження: українська, англійська, польська, німецька, французька, болгарська, румунська

Видавництво і друкарня –
Видавничий дім «Гельветика»

65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1

Телефони: +38 (095) 934-48-28, +38 (097) 723-06-08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 7623 від 22.06.2022 р.

Входить до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з педагогічних наук (спеціальності: А1 – Освітні науки, А2 – Дошкільна освіта, А3 – Початкова освіта, А4 – Середня освіта (за предметними спеціальностями), А5 – Професійна освіта (за спеціалізаціями), А6 – Спеціальна освіта (за спеціалізаціями)) відповідно до Наказу МОН України від 17.03.2020 № 409 (додаток 1).

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)

Видання рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet Вченою радою Класичного приватного університету (протокол № 4 від 26 листопада 2025)

Усі права захищені.

Повний або частковий передрук і переклади дозволено лише за згодою автора і редакції. При передрукуванні посилання на збірник наукових праць «Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах» обов'язкове.

Редакція не обов'язково поділяє думку автора і не відповідає за фактичні помилки, яких він припустився.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Адреса редакції:

Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 706.
Телефони/факс: +38 050 17 95 916.

Здано до набору 17.11.2025.

Підписано до друку 27.11.2025.

Формат 60×84/8. Цифровий друк. Зам. 1125/927. Наклад 150 пр.

ISSN 1992-5786

© Класичний приватний університет, 2025

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

В. В. Андріяш

ЕВОЛЮЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ ВІД КЛАСИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ
ДО ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МЕНЕДЖЕРІВ
МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ.....8

А. Є. Скирда

ОБДАРОВАНІСТЬ У КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ:
ПЕДАГОГІЧНІ УЯВЛЕННЯ, ІНІЦІАТИВИ ТА ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ.....13

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТИ

І. В. Балашенко, Т. В. Бондаренко

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТНИМИ ПЕРЕВАГАМИ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ
У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....18

М. В. Гончаренко, Т. М. Собченко

ІНФОРМАЦІЙНА І ЦИФРОВА БЕЗПЕКА ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ
НАВЧАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ З МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ
У БАЗОВІЙ СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ З ВИКОРИСТАННЯМ
ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....24

А. О. Квятковська, В. В. Антонов, О. О. Полякова

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ.....31

І. О. Самойленко

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ МІРКУВАНЬ У ЗВ'ЯЗНОМУ МОВЛЕННІ
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
З ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ.....36

О. М. Хома

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ
ЗА КОНЦЕНТРАМИ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....41

Л. М. Шульга

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В СИСТЕМІ МИСТЕЦЬКОЇ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....45

ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА

І. В. Ковальчук

ГАРМОНІЙНИЙ РОЗВИТОК СТАРШОКЛАСНИКІВ
В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....51

О. М. Мельник

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ
ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ.....56

<i>T. S. Pavlova</i> DIDACTIC CONDITIONS FOR ENSURING CONTINUITY IN THE FORMATION OF STUDENTS' ECOLOGICAL COMPETENCE IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS.....	62
--	----

<i>С. П. Решетова</i> ВІД АДАПТАЦІЇ ДО ТРАНСФОРМАЦІЇ: НОВІ МОДЕЛІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ.....	70
--	----

<i>С. А. Черкашина</i> ІНКЛЮЗИВНИЙ КЛАС БЕЗ БАР'ЄРІВ: 10 РІШЕНЬ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ.....	75
---	----

ВИЩА ШКОЛА

<i>В. А. Бодак, А. В. Рибчук</i> СУПЕРЕЧНОСТІ МІЖ РІЗНОВЕКТОРНИМИ ТЕНДЕНЦІЯМИ У СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ПАРАДИГМАХ ВИЩОЇ ШКОЛИ.....	80
---	----

<i>Ю. Р. Бубняк</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХОВИХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ З АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ У ВІЗІЯХ СУЧАСНИХ ДОСЛІДНИКІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	88
---	----

<i>Т. Я. Helzhynska</i> THE CONCEPT OF ACADEMIC STAFF TRAINING FOR ACADEMIC ENTREPRENEURSHIP	93
--	----

<i>І. М. Забіяка</i> ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ТА НАВЧАННЯ ЄВРОПИ В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ.....	99
--	----

<i>А. Г. Захаріна</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОГРАМИ З ФУТБОЛУ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	105
--	-----

<i>Є. А. Захаріна, А. Г. Захаріна</i> РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНИХ ФУТБОЛЬНИХ ЛІГ У СВІТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ДОСВІД ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	110
---	-----

<i>І. V. Koliada, T. Ye. Sukhanova, K. V. Vnukova</i> ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE DESIGN OF INTERACTIVE EXERCISES AND ONLINE ASSESSMENTS: IMPLICATIONS FOR ENGLISH LANGUAGE LEARNING IN HIGHER EDUCATION.....	115
---	-----

<i>О. О. Кравченко, К. А. Кравченко</i> БАГАТОМОВНЕ ЦИФРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ: МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ МЕТАВСЕСВІТУ В ІНШОМОВНІЙ ОСВІТІ ТА ПОДОЛАННІ ТРАВМ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ ВЕТЕРАНІВ.....	120
---	-----

<i>М. І. Садовий, О. М. Трифонова, В. С. Лутаєнко</i> МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ РАДІОЕЛЕКТРОННІЙ БОРОТЬБИ ТА ТЕХНІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ.....	128
--	-----

<i>Н. А. Несторук, А. А. Шарко</i> КОМУНІКАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У СФЕРІ ОСВІТИ: КОНФЛІКТ У ПЕДАГОГІЧНОМУ СПІЛКУВАННІ.....	133
<i>С. В. Перова</i> ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНИЙ ПОДКАСТ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗВО: ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ.....	138
<i>Т. О. Солодовник, П. С. Литвиненко</i> ЗМІСТ І СУТНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ.....	145
<i>А. В. Стешинц</i> ФІТНЕС, РЕКРЕАЦІЯ, ТУРИЗМ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ФІЗИЧНОГО САМОВИХОВАННЯ.....	150
<i>L. O. Sushchenko, Yu. Ye. Zubtsova, S. V. Syvash</i> RESEARCH ACTIVITY AS A MECHANISM FOR DEVELOPING THE INNOVATIVE POTENTIAL OF FUTURE EDUCATORS IN PROFESSIONAL TRAINING.....	156
<i>Т. М. Цегельник, О. Ф. Станіченко, Ю. В. Силенко</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	162
<i>М. В. Чернявська</i> СТАНОВЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ У КОНТЕКСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	168
<i>Л. С. Шевцова</i> ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ МОВЛЕННЯ СВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-СЛОВЕСНИКІВ.....	173

УДК 37.013.3:159.9

DOI <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2025.101.28>

Т. М. Цегельник

доктор філософії, доцент,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

О. Ф. Станіченко

доктор філософії,
викладач кафедри загальної педагогіки та спеціальної освіти
Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Ю. В. Силенко

старший викладач кафедри мультимедійного дизайну
Київського національного університету технологій та дизайну

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті здійснено теоретико-методологічний аналіз феномену соціально-психологічної компетентності та особливостей її формування у майбутніх фахівців спеціальної освіти в контексті професійної підготовки у ЗВО, що і зумовлено метою дослідження. Використано такі методи дослідження: аналіз, синтез та порівняння; класифікація та систематизація. Результати дослідження. Обґрунтовано, що соціально-психологічна компетентність у структурі професійної підготовки фахівців спеціальної освіти постає як багатокomпонентне утворення, що поєднує знання, цінності, уміння та рефлексивні здібності. Кожен із виокремлених компонентів має взаємодоповнювальний характер: когнітивна база забезпечує науково-практичну підготовку, емоційно-ціннісний вимір формує гуманістичні орієнтири, комунікативний сприяє ефективній взаємодії, регулятивно-поведінковий дозволяє адаптуватися до складних професійних умов, а рефлексивний відкриває можливості для постійного самовдосконалення. У комплексі ці елементи створюють підґрунтя для формування готовності майбутніх фахівців до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, що визначає не лише професійну, але й особистісну зрілість спеціаліста. Встановлено, що сучасні освітні технології та методики виступають важливим інструментом у формуванні соціально-психологічної компетентності майбутніх фахівців спеціальної освіти. Їхнє поєднання дозволяє забезпечити комплексний розвиток когнітивних, емоційно-ціннісних, комунікативних і рефлексивних умінь студентів. При цьому інтерактивні та емоційно орієнтовані методики акцентують увагу на міжособистісній взаємодії, ІКТ розширюють освітній простір і гнучкість навчання, проєктні методики формують практичну готовність до професійної діяльності, а рефлексивні – забезпечують неперервність особистісного та професійного зростання. Отже, саме інтеграція цих технологій в освітній процес є ключем до якісної підготовки фахівців, здатних ефективно працювати з дітьми з особливими освітніми потребами. Перспективами подальших розвідок визначається у вивченні пошуку ефективних методів інтеграції теоретичної та практичної підготовки в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Ключові слова: професійна підготовка, компетентність, формування компетентності у майбутніх фахівців, соціально-психологічна компетентність, спеціальна освіта, освітні технології, інтеграція теорії та практики, інклюзивне середовище, освітнє середовище.

Постановка завдання. У контексті компетентнісного підходу та трансформації сучасної вищої освіти набуває проблема формування комплексних професійно значущих характеристик особистості майбутнього фахівця, зокрема й тих, що забезпечують ефективну взаємодію з іншими особами в умовах інклюзивного освітнього простору. Однією із таких компетентностей виступає соціально-психологічна, що є інтегративним утворенням, що об'єднує знання, уміння, навички, емоційну зрілість, соціальну чутливість та здатність

до конструктивної співпраці. Актуальність дослідження обумовлена низкою чинників, зокрема, по-перше, соціальним замовленням на фахівців із високим рівнем міжособистісної компетентності, що обумовлено зростанням значущості інклюзивної освіти, посилення уваги до психоемоційного клімату в освітньому середовищі; по-друге, необхідністю модернізації освітнього процесу у ЗВО з орієнтацією на компетентнісні результати, що обумовлює цілеспрямоване упровадження ефективних інноваційних технологій, форм, методів;

по-третє, наявністю запиту на гуманізацію освітнього середовища, розвитку емоційного інтелекту, навичок конструктивної комунікації, саморегуляції, емпатії тощо.

Аналіз останніх публікацій та досліджень показує зростаючий інтерес до проблематики формування соціально-психологічної компетентності майбутніх фахівців спеціальності освіти серед науковців та дослідників, що обумовлено підвищеними вимогами до професійної підготовки фахівців в умовах інклюзивного освітнього середовища. Так, у праці І. Бужини та Т. Могілатенко (2025) [1, с. 37–41] зазначається, що соціально-психологічна компетентність є інтегрованим утворенням, що охоплює емоційну стабільність, емпатію, комунікативну гнучкість, здатність до командної взаємодії та вирішення конфліктів. Подібні висновки підтверджуються у роботі. У роботі Ю. Галайко (2022) [2, с. 145–150] аналізуються теоретико-методологічні основи інноваційних технологій (тренінги, проблемне навчання, моделювання), що сприяють формуванню соціально-психологічної компетентності. Автором наголошується на ключовій ролі особистісно орієнтованого, діяльнісного та аксіологічного підходів. Зокрема, у дослідженні О. Мартинчук (2018) [3] висвітлюються практичні аспекти цих підходів, де підготовка до інклюзивного навчання розглядається як базовий компонент професійної готовності фахівця. Це підтверджується також й у інших її працях [4, с. 87–103]. С. Михальська, О. Помирляну [5] аналізують особливості дослідницької діяльності як такого засобу формування соціальних навичок. Особлива увага приділяється упровадженню тренінгових (Л. Нічуговська, Л. Ніколенко, В. Липа [6, с. 37–43]) та SMART-технологій (Г. Захарова, Л. Старікова, Ю. Силенко (2025) [7, с. 127–130]), які сприяють розвитку емоційного інтелекту й професійного самовираження. С. Березка [8, с. 13–20] приділяє увагу розвитку саме емоційного інтелекту, виділяючи його як фундамент емоційно-ціннісного компонента соціально-психологічної компетентності. У роботі О. Самойленко, О. Міршук, Ю. Силенко (2023) [9, с. 83–89] наголошується роль рефлексивності у підвищенні педагогічної майстерності майбутніх фахівців, зокрема описується система упровадження багатоаспектного підходу, що базується на синергії освітніх та позаосвітніх факторів. Як наголошується авторами, важливими етапами є мотиваційний, діяльнісний та рефлексивний, а індивідуальний підхід – є провідним (У. Sylenko (2024) [10, с. 68–76]). У дослідженні О. Таран, А. Лахно [11, с. 105–112] та Н. Ming [12] піднімаються питання професійної ідентичності й мотиваційної складової соціально-психологічної компетентності, де підкреслено вагомість формування внутрішньої готовності до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Аспекти

командної взаємодії та вагомості комунікативної компетентності детально розкривається у публікаціях О. Гаяш [13, с. 91–96], яка наголошує на потребі у розвитку гнучких соціальних навичок та навичок лідерства. Окрім цього, С. Чупахіна та ін. [14, с. 159–167] уточнюють компоненти соціально-психологічної компетентності, де виділяють емпатію, здатність до спільної професійної діяльності, стабільність емоційних реакцій. А. Karpiienko [15, с. 4400–4405] також до зазначених компонентів виділяє й соціальний запит до рівня професійної компетентності, що спрямовує формування соціально-психологічної компетентності. М. Кононова (2019) [16, с. 83–87] ключовими критеріями професійного розвитку майбутніх фахівців спеціальної освіти виділяє – емоційна стабільність, самооцінка, готовність до співпраці. Авторка ці критерії відносить до складових мотиваційно-емоційного блоку соціально-психологічної компетентності. Важливим є і міжнародний досвід. Так, у праці М. Peterson-Ahmad та ін. [17] піднімається питання використання змішаної реальності задля розвитку інклюзивного мислення, що може бути адаптованим й для українських закладів освіти.

Отже, ґрунтовний аналіз сучасної літератури показує, що соціально-психологічна компетентність знаходиться на перетині соціальних, психологічних, педагогічних та інформаційно-комунікативних чинників. Відповідно, ефективне формування її потребує цілісного підходу, що включає мотиваційні, емоційні, когнітивні та поведінкові компоненти, а також вимагає упровадження сучасних освітніх технологій у професійну підготовку майбутніх фахівців спеціальної освіти.

Мета дослідження – здійснити теоретико-методологічний аналіз феномену соціально-психологічної компетентності та особливостей її формування у майбутніх фахівців спеціальної освіти в контексті професійної підготовки у ЗВО.

Цілями дослідження визначено: 1) проаналізувати наукові підходи до трактування змісту поняття «соціально-психологічна компетентність» у вітчизняному та закордонному науковому доробку; 2) визначити основні компоненти соціально-психологічної компетентності майбутніх фахівців спеціальної освіти; 3) визначити роль соціально-психологічної компетентності у структурі професійної підготовки фахівців спеціальної освіти; 4) виокремити і порівняти сучасні освітні технології та методики, що забезпечують формування соціально-психологічної компетентності майбутніх фахівців спеціальної освіти.

Методологічною основою дослідження є компетентнісний підхід, що передбачає орієнтацію освітнього процесу на результат у вигляді сформованих інтегральних характеристик особистості – компетентностей. Також дослідження базується на основі особистісно орієнтованого

підходу, що сприяє розкриттю індивідуального потенціалу майбутнього фахівця; аксіологічного підходу, де акцентується увага на ціннісних орієнтаціях у професійній підготовці; соціально-когнітивному підході, що дозволяє розглядати соціально-психологічну компетентність як інтегративний феномен, що інтегрує знання, навички, соціальні установки та поведінкові стратегії.

Методами дослідження є: аналіз, синтез та порівняння задля узагальнення наукових підходів до визначення сутності поняття та структури соціально-психологічної компетентності; класифікація та систематизація задля упорядкування компонентів соціально-психологічної компетентності та технології для її формування.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових підходів до визначення соціально-психологічної компетентності має на меті окреслити не лише теоретичні кордони поняття, а й ті операціональні категорії, які дозволяють його вимірювати та формувати у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальної освіти.

У вітчизняній та зарубіжній літературі поняття соціально-психологічної компетентності трактується неоднорідно: від фокусування на наборах знань і навичок до акценту на ціннісно-мотиваційному компоненті і здатності діяти в конкретних соціально-педагогічних ситуаціях (І. Бужина, Т. Могілатенко [1, с. 37–41], Peterson-Ahmad [17] та ін.).

Аналіз існуючих підходів дозволяє уявити соціально-психологічну компетентність як багатоконпонентну якість, що включає когнітивні

(теоретичні знання про розвиток і потреби дітей з особливостями), практичні (професійні вміння й поведінкові стратегії), мотиваційно-ціннісні (ставлення до інклюзії й професійна мотивація) та емоційно-регулятивні (емоційна стійкість, емпатія) компоненти.

Відповідно, вітчизняні дослідження [1; 3; 4; 8] наголошують на ролі тренінгових і практично-орієнтованих технологій підготовки як ключового чинника формування соціально-психологічної компетентності у майбутніх фахівців спеціальної освіти, тоді як зарубіжні наукові доробки додатково підкреслюють важливість стандартизації компетентнісних результатів та впровадження інноваційних технологій підтримки інклюзії.

У більшості сучасних досліджень підкреслюється, що соціально-психологічна компетентність не є одноелементним утворенням, а складається з комплексу взаємопов'язаних компонентів. Їхня структура залежить від наукової традиції: одні автори виокремлюють 3–4 базові елементи, інші – деталізують до 6–7. Проте, незалежно від кількості, усі вони об'єднуються навколо ключових сфер: знання, практичні уміння, цінності, емоційно-вольові регулятори та комунікаційні навички [4, с. 87–103; 5].

Отже, на основі аналізу вітчизняних і зарубіжних джерел пропонуємо таку інтегративну структуру соціально-психологічної компетентності майбутніх фахівців спеціальної освіти (рис. 1).

Отже, така інтегративна структура відображає як традиційні підходи до розуміння компетентності (знання, уміння, цінності), так і сучасні тенденції

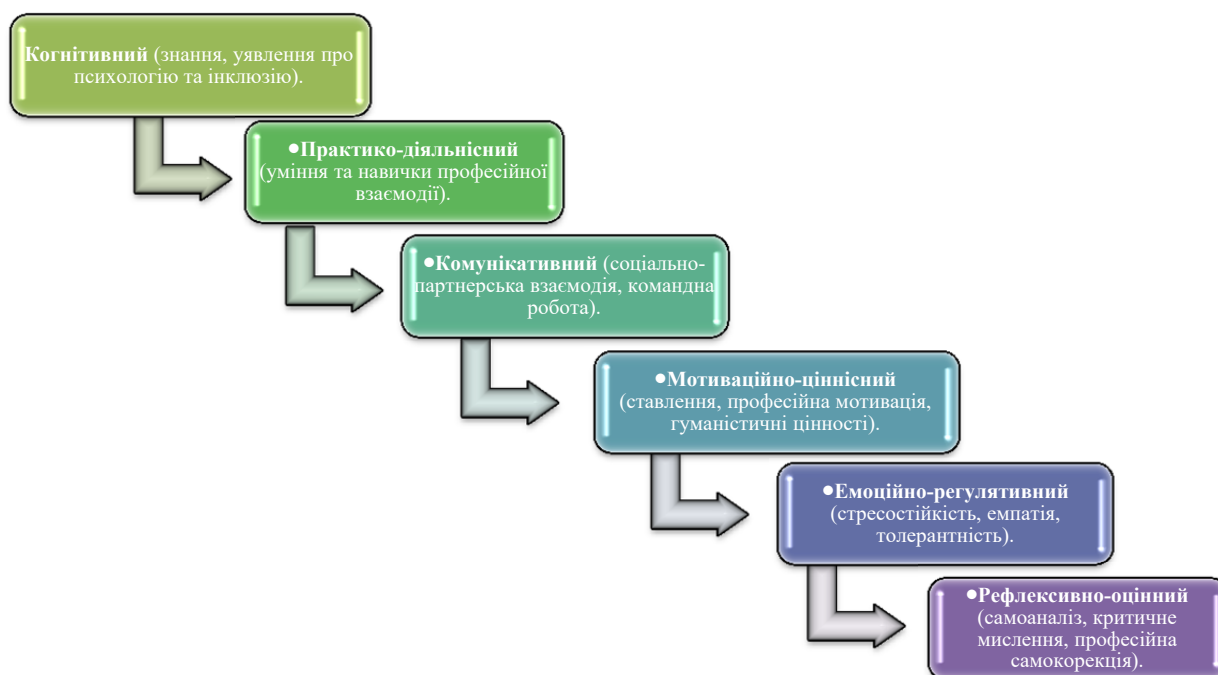

Рис. 1. Інтегративна структура соціально-психологічної компетентності майбутніх фахівців спеціальної освіти

розвитку освіти, що акцентують увагу на командній взаємодії, емоційному інтелекті та рефлексії.

Визначимо роль основних компонентів на безпосередній вплив на якість професійної підготовки майбутніх фахівців (табл. 1).

Отже, соціально-психологічна компетентність у структурі професійної підготовки фахівців спеціальної освіти постає як багатокомпонентне утворення, що поєднує знання, цінності, уміння та рефлексивні здібності.

Визначення структури та основних компонентів соціально-психологічної компетентності дозволяє перейти до аналізу педагогічних інструментів, які забезпечують її ефективне формування. Адже лише завдяки впровадженню сучасних освітніх технологій і методик майбутні фахівці спеціальної освіти здатні розвивати необхідні когнітивні, емоційні та поведінкові компетентності.

У сучасних умовах цифровізації та гуманізації освіти особливої актуальності набувають технології, орієнтовані на інтерактивність, особистісно-центрований підхід і розвиток рефлексивних умінь студентів. В освітньому процесі підготовки майбутніх фахівців спеціальної освіти ефективними є такі групи технологій та методик:

1. Інтерактивні технології навчання (тренінги, ділові ігри, групові дискусії, рольові моделювання), що формують комунікативні навички й соціальну чутливість. Передбачають активну участь студентів, відпрацювання соціальних ролей. Уможливорюється розвиток комунікативних навичок, умінь працювати в групі, толерантності, підвищують мотивацію, забезпечують практичне застосування знань. Однак серед недоліків можна визначити – потребують часу та високої підготовки викладача.

2. Інформаційно-комунікаційні технології (використання Moodle, Zoom, інтерактивних платформ), які забезпечують розвиток цифрової грамотності та інтерактивну взаємодію. Уможливорюється використання цифрового середовища для взаємодії та навчання. Суттєвою перевагою є гнучкість у навчанні, зручність доступу до ресурсів. Однак серед недоліків можна визначити – ризик формального засвоєння без належної інтерактивності.

3. Технології емоційного навчання (методики розвитку емпатії, арт-терапевтичні та психодраматичні вправи), що сприяють формуванню емоційної стійкості та толерантності, спрямовані на розвиток емпатії, емоційної регуляції, прийняття інших. Уможливорюється розвиток емоційно-ціннісного компонента, стресостійкості. Сприяють особистісному зростанню, гармонізації стосунків. Однак серед недоліків можна визначити – можуть потребувати спеціальної підготовки фахівця.

4. Проектні та дослідницькі методики (колективні й індивідуальні освітні проекти, кейс-метод), які дозволяють поєднувати теоретичні знання з практичними уміньми. Орієнтовані на практичне застосування знань у вирішенні конкретних завдань. Уможливорюється розвиток критичного мислення, умінь співпрацювати, застосовувати знання. Перевагою є поєднання теорії й практики, формування відповідальності. Однак серед недоліків можна визначити – висока трудомісткість, потреба в ресурсах.

5. Рефлексивно-оцінні технології (портфоліо, самооцінка, взаємооцінка), які забезпечують усвідомленість власної діяльності та розвиток

Таблиця 1

Основні компоненти соціально-психологічної компетентності майбутніх фахівців спеціальної освіти та їх роль у професійній підготовці

Компонент	Характеристика	Роль у структурі професійної підготовки
Когнітивний	Передбачає систему знань про закономірності соціальної взаємодії, психологічні особливості дітей з ООП, методи їхньої підтримки в інклюзивному середовищі	Забезпечує розуміння особливостей розвитку й потреб дітей з ООП, формує науково обґрунтовану базу для практичної діяльності
Практико-діяльнісний	Характеризує готовність застосовувати знання у професійних ситуаціях	Уможливорює застосування різних методів та форм взаємодії: організація інклюзивного навчання, застосування методик корекційно-розвивальної роботи, використання інтерактивних освітніх технологій тощо
Комунікативний	Охоплює розвиток навичок ефективної міжособистісної взаємодії: з дітьми, їхніми батьками, колегами та мультидисциплінарною командою	Підвищує ефективність взаємодії у міждисциплінарному колективі, забезпечує партнерство з батьками
Мотиваційно-ціннісний	Визначає систему професійних і особистісних орієнтацій майбутнього фахівця: гуманістичні цінності, прийняття різноманітності, готовність працювати в умовах інклюзії, прагнення до професійного розвитку	Сприяє створенню гуманістично орієнтованого освітнього середовища, розвитку позитивних взаємин із дітьми та батьками
Емоційно-регулятивний	Передбачає здатність до самоконтролю, емоційної стійкості, емпатії, толерантності та здатності долати професійні стреси	Допомагає уникати професійного вигорання, формує адаптивні стратегії в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами
Рефлексивний	Забезпечує здатність до самопізнання, самооцінки та критичного аналізу власної діяльності	Забезпечує неперервний професійний розвиток, сприяє самовдосконаленню майбутнього фахівця

професійної саморегуляції. Спрямовані на аналіз і оцінювання власної діяльності. Уможлиблюється розвиток рефлексії, саморегуляції, здатності до професійного самовдосконалення. Особливою перевагою є те, що вони підвищують усвідомленість, сприяють безперервному розвитку. Однак серед недоліків можна визначити – можливість суб'єктивності оцінок.

Таким чином, сучасні освітні технології та методики виступають важливим інструментом у формуванні соціально-психологічної компетентності майбутніх фахівців спеціальної освіти. Їхнє поєднання дозволяє забезпечити комплексний розвиток когнітивних, емоційно-ціннісних, комунікативних і рефлексивних умінь студентів.

Висновки. Соціально-психологічна компетентність майбутніх фахівців спеціальної освіти є багатоконпонентною системою, що охоплює знання, цінності, комунікативні, регулятивні та рефлексивні вміння. Взаємодія цих елементів забезпечує професійну й особистісну зрілість, необхідну для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Сучасні освітні технології виступають ключовим чинником у формуванні цієї компетентності: інтерактивні та емоційно орієнтовані методики розвивають міжособистісну взаємодію, ІКТ розширюють можливості навчання, проєктні методи формують практичні навички, а рефлексивні – сприяють неперервному розвитку. Їхня інтеграція забезпечує комплексну й якісну підготовку майбутніх фахівців спеціальної освіти.

Перспективами подальших розвідок визнається у вивченні пошуку ефективних методів інтеграції теоретичної та практичної підготовки в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Список використаної літератури:

1. Бужина І., Могілатенко Т. Соціально-психологічна компетентність майбутніх психологів: теоретичні основи та емпіричне дослідження. *Дидактика. Серія «Теорія і методика професійної освіти»*. 2025. № 1. С. 37–41. DOI: <https://doi.org/10.69842/DIDACTICS.2025.1.05>
2. Галайко Ю. А. Теоретико-методологічні засади інноваційних технологій у професійній підготовці фахівців зі спеціальної освіти. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. 2022. Вип. 2. С. 145–150. DOI: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2022-2-145-150>
3. Мартинчук О. В. Підготовка фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 430 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24867/1/O_Martychuk_PFSODPDVIS_KSPKIO.pdf (дата звернення: 15.09.2025).
4. Martynchuk O. Investigation of professional-personal readiness of future special teachers for inclusive education. Social inclusion in the Special Education. *Student-Teacher-Environment. Siedlce : Wydawnictwo Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach*, 2018. P. 87–103. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/25035/1/O_Martynchuk_IOPPROFSTFIE_KSPKIO.pdf (дата звернення: 15.09.2025).
5. Михальська С., Помирляну О. Дослідницька діяльність як засіб формування соціальних навичок майбутніх фахівців спеціальної освіти. *Науковий журнал Хортицької національної академії. Серія «Професійна освіта»*. 2025. Вип. 1(12). DOI: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2025-12-8>
6. Нічуговська Л., Ніколенко Л., Липа В. Підготовка майбутніх педагогів до інноваційної діяльності в сфері спеціальної освіти: можливості тренінгових технологій. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. 2021. Вип. 4. С. 37–43. DOI: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2021-4-37-43>
7. Захарова Г., Старікова Л., Силенко Ю. Формування цифрової компетентності майбутнього вчителя початкових класів засобами SMART технологій. *Інноваційна педагогіка*. 2025. № 80. С. 127–130. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/80.2.26>
8. Березка С. Розвиток емоційного інтелекту майбутніх фахівців спеціальної освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*. 2021. Вип. 14(59). С. 13–20. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2021.14\(59\).02](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2021.14(59).02)
9. Самойленко О. А., Міршук О. Є., Силенко Ю. В. Професійно-педагогічна підготовка фахівця у контексті сучасних реалій відкритого освітньо-наукового простору ЗВО. *Молодь і ринок*. 2023. № 5(213). С. 83–89. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.282838>
10. Sylenko Y. Individualization of independent work in the professional training of future teachers: An experimental study. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series «Pedagogy and Psychology»*. 2024. № 10(1). P. 68–76. DOI: <https://doi.org/10.52534/msu-pp1.2024.68>
11. Таран О. П., Лахно А. О. Мотиваційний компонент психологічної готовності майбутніх фахівців спеціальної освіти до навчання дітей з аутизмом. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 47. С. 105–112. DOI: <https://doi.org/10.32843/26636085/2022/47.20>
12. Ming H. Status, influencing factors and paths on professional identity of special education teachers. *International Journal of Inclusive Education*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.1080/13603116.2024.2318614>

13. Гаяш О. Готовність майбутніх фахівців спеціальної освіти до командної взаємодії як виду партнерських відносин в умовах інклюзивної освіти. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія «Педагогіка». Спеціальна та інклюзивна освіта в Україні*. 2023. № 2. С. 91–96. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3605.23.2.12>
14. Чупахіна С. В., Потапчук Т. В., Лякішева А. В. Підготовка майбутніх учителів-логопедів до педагогічної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2022. Вип. 1. С. 159–167. DOI: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.1.23>
15. Kapliienko A. Readiness of future speech therapists for team interaction in the context of inclusion. *Universal Journal of Educational Research*. 2020. Vol. 8, № 10. P. 4400–4405. DOI: <https://doi.org/10.13189/ujer.2020.081006>
16. Кононова М. Критерії та показники професійного розвитку майбутніх фахівців спеціальної освіти. *Педагогічні науки*. 2019. № 713. С. 83–87. DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2019.73.180972>
17. Peterson-Ahmad M. B., Keeley R., Frazier A. Using mixed reality to support inclusive teaching strategies in general and special education preparation programs. *Social Sciences*. 2023. Vol. 12. P. 596. DOI: <https://doi.org/10.3390/socsci12110596>

Tsehelnyk T., Stanichenko O., Sylenko Yu. Features Of The Formation Of Socio-Psychological Competence In Future Specialists In Special Education

The article presents a theoretical and methodological analysis of the phenomenon of socio-psychological competence and the features of its formation among future specialists in special education within the context of professional training at higher education institutions, which is determined by the research objective. The study employed the following research methods: analysis, synthesis, comparison, classification, and systematization. Research results. It is substantiated that socio-psychological competence, within the structure of professional training for specialists in special education, represents a multi-component construct combining knowledge, values, skills, and reflexive abilities. Each of the identified components has a complementary nature: the cognitive base ensures scientific and practical training; the emotional-value dimension forms humanistic orientations; the communicative component promotes effective interaction; the regulatory-behavioral component enables adaptation to complex professional conditions; and the reflexive component provides opportunities for continuous self-improvement. Together, these elements create a foundation for preparing future specialists to work with children with special educational needs, which determines not only their professional but also personal maturity. It is established that modern educational technologies and methods are important instruments in the development of socio-psychological competence among future specialists in special education. Their integration allows for comprehensive development of students' cognitive, emotional-value, communicative, and reflexive skills. In this context, interactive and emotionally oriented methods emphasize interpersonal interaction, ICT expands the educational space and learning flexibility, project-based methods foster practical readiness for professional activity, and reflexive methods ensure continuity of personal and professional growth. Therefore, the integration of these technologies into the educational process is key to high-quality training of specialists capable of effectively working with children with special educational needs. Further research prospects lie in exploring effective methods of integrating theoretical and practical training within an inclusive educational environment.

Key words: professional training, competence, competence development of future specialists, socio-psychological competence, special education, educational technologies, integration of theory and practice, inclusive environment, educational environment.

Дата першого надходження рукопису до видання: 24.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 28.10.2025

Дата публікації: 27.11.2025